

15. Студеничка
академија

Манастир Студеница
09-12. јун 2010.

800 година
српске медицине

ГЕТОПИС
СТУДЕНИЧКЕ
АКАДЕМИЈЕ
ANNALS OF THE ACADEMY OF STUDENICA

UDC: 616.72-002:2-468.6(497.11 Srbija)

Лечење артритиса у средњовековној Србији према списима Хиландарског медицинског кодекса

Илинка Вуковић
Српско лекарско друштво

Лечење већине реуматских болести и артритиса, који даје печат овим болестима још увек представља проблем. Како је то било у Србији пре пет и више векова сазнајемо из Хиландарског медицинског кодекса (ХМК), који представља најзначајније дело српске средњовековне медицине. Хиландарски медицински кодекс, настао у XV или почетком XVI века, је зборник списа тадашње официјелне медицине европских медицинских центара Салерна и Монпељеа, са елементима античке медицине. Пронађен је у библиотеци манастира Хиландар, 1952. године (Ђорђе Сп. Радојичић). Фототипско издање урађено је 1980. године, а транскрипција и превод са српскословенског на савремени српски језик (Љубомир Котарчић и Младен Миливојевић), 1989. године. Уводну студију написао је Реља В. Катић, наш најбољи познаваоц српске средњовековне медицине.

Међу најзначајније и најкомплетније списе Хиландарског медицинског кодекса убрајају се Фармаколошки и Фармакотерапијски спис. У другом делу терапијских бележака налази се текст посвећен лечењу артритиса: *Овде почиње о лечењу болести запаљења зглобова и удова (артритис), лист 187а,187б,188а,188б,189а.* У ХМК налазимо 50 различитих прескрипција за ублажавање бола и отока инфламраних зглобова. Лекови су се правили од лековитих биљака али и неких животињских или минералних састојака. Најчешће су у питању биле мешавине поменутих састојака, у облику масти, облога или емпластра за спољашњу употребу. Постоје и четири рецепта за унутрашњу употребу на бази лековитог биља (алоја, чубар, капар...) и два рецепта за лековиту клизму и купку. У наведеним рескрипцијама налази се око 60 различитих биљака чији су лист, цвет, плод, семе, кора или корен коришћени као дрога. Најчешће је коришћено семе горушице, као и друге биљке које загревају кожу (рен, бибер), или биљке које садрже сумпорна једињења, салицилате, слузаве материје и др. Често су коришћена биљна уља и различите смоле које су погодне за прављење мелема, а имају и антисептична својства. Од

животињских елемената користили су се лој, свињска и гушчија маст, маст дивљих животиња (јазавца, лисице), восак, жуч од бика, прах и срж јеленског рога, пуж, кожа тек одране овце итд. Од минералних састојака употребљаван је летаргио-оловни оксид, жива, петролеј, со. Међу сложеним лековима наилазимо на златну маст која се препоручивала за прехладу и запаљење зглобова.

Лечење артритиса у Србији у средњем веку било је на нивоу тадашње европске медицине. Постојао је велики број прескрипција за које су коришћена природна средства. Лечење је било симптоматско, углавном локално за упаљене зглобове а циљ лечења је био да се смањи бол и оток зглоба/ова и побољша њихова функција. Велики број и разноврсност лекова говоре нам да лечење није било лако. Ови лекови су коришћени у Србији све до XVIII века па и касније. Напомињемо да у ХМК није било говора о бајању, молитвама и слично, чиме се потврђује научни карактер овог списка. Код нас до сада није писано о овој теми, а од значаја је за историју медицине и реуматологије јер „писати о прошлости значи, пре свега, сагледати људске судбине које су универзалне“.

Кључне речи: Хиландарски медицински кодекс; Реуматоидни артритис; Историја медицине